

Gyógyszerészet 25. 108—110. 1981.

Beszámoló az újra megalakult Magyar Gyógyszerészet Pantheon bizottságának működéséről

DR. HEGEDÜS LAJOS és SZMODITS LÁSZLÓ

A szerzők beszámolnak az új Pantheon Bizottság megalakulásának körülményeiről, eddigi működéséről. Ismertetik az elhangzott és elfogadott javaslatokat, valamint újabb ötleteket. Válaszolnak az írásos hozzászólásokra. Közlük a Bizottság által előterjesztett neves magyar gyógyszererek listáját.

*

A „Gyógyszerészet” 1978. évi 6. számában [1] ismertette az 1941-ben alakult Magyar Gyógyszerészet Pantheon Bizottságának történetét. A visszatekintésnek olyan nagy visszhangja volt, hogy széles körben felkeltette az érdeklődést a neves magyar gyógyszerészek életrajzkutatása iránt, és felvetődött az a gondolat, hogy a régi Pantheon Bizottságot életre kellene kelteni. A cikk végén a Szerkesztőség üdvözölte dr. Hegedüs Lajos javaslatát, melyet még 1977-ben nyújtott be az MGYT vezetőségéhez. Az 1977. december 7-i ülésén a Társaság a Gyógyszerésztörténeti Szakosztály hatáskörébe utalta át a javaslatot.

A Magyar Gyógyszerészeti Társaság és a Magyar Orvostörténelmi Társaság közös Gyógyszerésztörténeti Szakosztálya 1978. februári vezetőségi ülésén foglalkozott a javaslattal, melynek eredményeként dr. Hegedüs Lajost a Bizottság elnökévé választotta és megbízta a Pantheon felújításának megszervezésével. Egyben kijelölte a tagokat: Bánóné, dr. Fleischmann Marianna, dr. Hegedüs Lajos, dr. Rózsa Pál, dr. Zboray Bertalan gyógyszerészek személyében.

A Magyar Gyógyszerészeti Társaság Gyógyszerésztörténeti Szakosztályán belül létrehozott új Pantheon Bizottság első ülését 1978. április 7-én a MGYT helyiségében (XIII., Visegrádi u. 19.) tartotta, melyen a kijelölt tagok, valamint Rádóczy Gyula szakosztályi titkár vett részt megfigyelőként [2].

Az elnök ismertette a régi 1941-ben alakult Pantheon Bizottság történetét [3] [4].

Az 1942. évi „Gyógyszerészi Almanach” 4 pontba foglalta azokat az elveket, melyek alapján a neves magyar gyógyszerészek bekerülhetnek a Pantheonba. Az elnök ismertette az irányelveket, feltette a kérdést, hogy az akkori határozatokat tartjuk-e tiszteletben, fogadjuk-e el, vagy új elvek alapján döntünk el, hogy kik vehetők fel a Pantheonba? A jelenlevők elhatározták, hogy tiszteletben tartják az 1942. évi irányelveket, de azon néhány módosítást javasoltak. Az irányelvek 1. pontja szerint: „A Magyar Gyógyszerészet Pantheonjába csak régebben elhunyt kari nagyságok vehetők fel...” A szövegből a „régebben” szó törlését javasolta az új Pantheon Bizottság. Az elnök azzal indokolta a döntést, hogy aki életében már nagyot alkotott, azt halála után közvetlenül felvehető a Pantheonba, például dr. Erdey-Gruz Tibor, dr. Halmi János, dr. Schulek Elemér és így tovább. Az eredeti 2. pontot változatlanul elfogadták. Az új Bizottság módosította a régi 3. pontot is, mely így kezdődött: „Azon nagyméltú férfiaknál, akik bár gyógyszerészi képesítéssel rendelkeztek...” úgymond módosította, hogy a „férfiaknál” szót törölte és a „hírneves személyeknél” szöveget iktatta be. Nem feledkeztünk el kiváló gyógyszerésznőinkről sem, például az első magyar patikusnőről, Thinagel Szerfinről

és az első magyar női gyógyszerészdoktorról, dr. Légrady Erzsébetről.

Dr. Zboray Bertalan azt javasolta, hogy az 1942-es „Gyógyszerészi Almanach”-ban közölt életrajzokat újabb adatokkal egészítsük ki.

A régi Pantheon Bizottság 4. pontja szerint: „Külön elbírálás alá esnek, akik bár gyógyszerészi képesítéssel rendelkeztek, de mint gyógyszerészek egyáltalán nem tevékenykedtek, és a szakmán kívül: irodalomban, művészetben stb. alkotak maradandót és szereztek elismerést, tekintélyt...” E pont felett élénk vita alakult ki.

Az elnök megvélte a 4. pontot, mert sok olyan gyógyszerészkiválóságról, akik más pályán működtek, életrajzokban, egyes lexikonokban és más kiadványokban alig, vagy semmiféle adatot sem találunk a gyógyszerészeti pályakezdsre. (Például Csontváry Kosztka Tivadár, dr. Doby Géza, Dorner József, Rippl-Rónai József, Tömörkény István, Zipernovszky Károly és így tovább.) A Pantheon arra hivatott, hogy az utókor és az elkövetkező nemzedék is értékelni tudja az elhunyt nagyjainkat.

Felmerült az, hogy a régi Pantheon Bizottság ülésén a szakma minden rétege: gyakorló gyógyszerészek, az iparban, intézeti vonalon működők is képviselve voltak. Dr. Hegedüs Lajos ezzel kapcsolatban javaslatot tett; hogy hívjunk meg tanácskozái joggal a gyógyszerészet különböző területein működő kartársakat, hogy minél többen szólhassanak hozzá a Pantheonba még felveendő személyekhez.

Az elnök ezután bemutatta a dr. Zborayval együtt készített listát, kiket javasolnak a Pantheonba felvenni: Dr. Andriská Viktor, dr. Augusztin Béla, dr. Bacsó Bálint, dr. Baradlai János, dr. Bayer Antal, dr. Bányai Károly, dr. Bernády György, Bertsinszky Károly, dr. Chotnoky László, dr. Csánády Scholtz Gusztáv, Csémiczky Tihamér, Csippék János, dr. Csipke Zoltán, Csontváry Kosztka Tivadár, Csurgay Kálmán, dr. Darvas Ferenc, dr. Dávid Lajos, dr. Deér Endre, dr. Doby Géza, Donász Ferenc, Dorner József, dr. Egger Leó, Egressy Rezső, dr. Ekkert László, dr. Emszt Kálmán, dr. Erdey-Gruz Tibor, Ernyey József, Esztegar Béla, Fauser Antal, dr. Felletár Emil, Fülő János, dr. Fleischer Antal, dr. Forgács Rezső, Frankl Antal, dr. Fridli Rezső, Funk József, dr. Gaál Endre, Gálfi Gallik Géza, Göllner Kornél, dr. Györy István, dr. Hainiss Géza, dr. Halmi János, dr. Hintz György, dr. Horváth Jenő, dr. Iloszay Lajos, dr. Issekutz Hugó, Januvsáry Iván, Jármay Gusztáv, dr. Jármay Gyula, Kabay János, Karlovszky Geysa, Katona Zsigmond, dr. Káta Gábor, Kazay Endre, Kazay Sámuel, Koritsánszky Ottó, dr. Kőszeghy Dénes, Laib Rezső, Láng Adolf Ferenc, dr. Légrady Erzsébet, Lukács István, dr. Matolcsy Miklós, dr. Mikó Gyula, Moller Károly Ottó, Molnár János, dr. Molnár Nándor, dr. Mozsonyi Sándor, ifj. Muraközi Károly, dr. Nagy Béla, dr. Nendtvich Károly, dr. Orient Gyula, Örkény István, dr. Pandula Egon, Prodan Guidó, Ráth Péter, Réthy Béla, dr. Rex Ferenc, Richter Gedeon, Rippl-Rónai József, Römer István, Rozsnyay Mátyás, dr. Sadler József, dr. Schärjel Vilmos Aurél, dr. Schonek István, Schödy Sándor, dr. Schulek Elemér, Segner János, András, Ströcker Alajos, dr. Száhlender Lajos, dr. Szász Kálmán, dr. Szász Tihamér, dr. Szabellény László, Székely Jenő, dr. Széki Tibor, dr. Sztankay Ábra, dr. Than Károly, dr. Torkos Justus János, Tömörkény István, dr. Traxler László, dr. Varságh Zoltán, dr. Vondrasek József, dr. Wagner Dániel, dr. Weszelszky Gyula, dr. Wéber Dezső, Weber János, dr. Winkler Lajos, dr. Windisch Richárd, dr. Zalai Dezső és Zipernovszky Károly.

A Pantheon Bizottság második ülésére 1978. május 12-én került sor az MGYT helyiségében. Dr. Hegedüs Lajos nyitotta meg az ülést. Bevezetőjében ismertette az első ülés jegyzőkönyvét. Rövid vita után a jelenlevők egyhangúlag elfogadták: *akik gyógyszerészi oklevéllel rendelkeznek és kiváltságok, azokat vegyük fel a Pantheonba.* Az elnök hozzászólásában elmondotta, hogy kevés adat maradt fenn a lexikonokban a közéletben szereplő, az oktatásban és a gyárparban működő gyógyszerészekről. Ezeket pótolnunk kell. Ezután felolvasta a már közölt névsort, mellyel a jelenlevők egyhangúlag egyetértettek [5].

Az elnök bejelentette, hogy a Pantheon Bizottság egyik feladata a gyógyszerészarcképesarnok felállítása s a bővebb életrajzok elkészítése.

Dr. Zalai Károly javasolta: „Az Egyetemi Gyógyszertárban elhelyezhető lenne az arcképesarnok és egy része az MGYT helyiségében.” Azt is javasolta, hogy ne csak Budapesten, hanem a vidéki gyógyszer-tári központokban is állítsunk fel ilyen arcképesarnokokat. Az életrajzokat pedig könyv-alakban jelentessük meg.

Dr. Hegedüs Lajos szerint az egyetemi tanárok arcképeit az egyetemi intézetekben helyezték el. Kérte a jelenlevő dr. Zalai Károly elnököt, hogy hasson oda, hogy a Pantheon Bizottság javaslatait ne csak a Gyógyszerésztörténeti Szakosztály, hanem az MGYT országos vezetősége is támogassa.

Dr. Zalai Károly a válaszában elmondotta, hogy ne csak az elnökség, hanem a Gyógyszerésztörténeti Szakosztály is egészítse ki magát a többi Szakosztállyal és az MGYT országos vezetőségével. „Így döntsön, hogy kiket vegyenek fel még a Pantheonba.”

A Pantheon Bizottság 3. ülését 1979. november 23-án tartotta az MGYT helyiségében [6].

Az elnök ismertette, majd válaszolt is dr. Táplányi Endrének a „Gyógyszerészet”-ben megjelent [7] javaslatára, mely szerint: „Egy munkabizottságot kellene alakítani, mely a szocialista gyógyszerész-kiváltságok életrajzi adatait felkutatná, kiemelve azokat a személyeket, akik a közművelődésben, a tudományos életben, az irodalomban és a művészetben maradandót alkottak.” Az elképzelést a Pantheon Bizottság magáévá tette és már megkezdte a nevezettek életrajzának feldolgozását. Cikkében továbbá szorgalmazza az, elhunyt nagyjaink sírjainak gondozását is. A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum a sírok számbavételét az egyik feladatának tekinti, nyilvántartja a fennmaradt síremlékeket, de a gondozásuk a névvisező patikák és szocialista brigádok feladata lehetne.

A Semmelweis Orvostörténeti Múzeum kezdeményezésére az Egészségügyi Minisztérium 85.500/1979. szám alatt állást foglalt a gyógyszerterek elnevezése tárgyában [8]. Erről a Múzeum körlevelet adott ki. Ez megállapítja, hogy a gyógyszerterek elnevezése alkalmas a gyógyszer-tári dolgozók hagyományápolására, az összetartozás, a folytonosság érzésének kialakítására, az uniformizálás kiküszöbölésére. Célja az, hogy a betegek a neves magyar gyógyszerészeket és a régi patikaelnevezéseket megismerjék, tiszteletben tartsák. A védett gyógyszerterek pedig a régi nevüket használják.

A Pantheon Bizottság nem helyesli, hogy egy-egy megyében több patikát ugyanarról a személyről nevezzenek el, de egyetért a minisztériumi állásfoglalásról kiadott körlevéllel, mert ezáltal elkerülhető az ismétlések és átfedések.

Az elnök, ifj. Mennér Ödön és dr. Zboray Bertalinnal összeállított egy listát a régi patikaelnevezésekről (például Kígyó, Oroszlán, Sas és így tovább). Az általuk készített listát javasolja megküldeni a gyógyszer-tári központoknak, a Semmelweis Orvostörténeti Múzeumnak és az Egészségügyi Minisztériumnak [6].

Ifj. Mennér Ödön röviden bemutatta a saját felmérését. (Az 1938. évi Gyógyszerészi Zsebnaptár alapján állította össze a patikaneveket.)

Közben az elnökhöz is érkeztek javaslatok. Ezekből kiemeljük dr. Halm Iván tokodi gyógyszerész munkáját és javaslatát, melyben feldolgozta megyéje patikáinak elnevezéseit és egyben javaslatot tett új nevekre: bányavidékeknél például „Fekete Gyémánt”, „Jó Szerencsét”, „Gesztés”, „Vértes” és így tovább.

A Pantheon Bizottság kezdeményezésére számos patikában elhelyezték a neves magyar gyógyszerészek arcképét.

A Bizottság eddigi munkája eredményeként a gyógyszerész-életrajzkutatás annyit fejlődött, hogy már nemcsak az MGYT Gyógyszerésztörténeti Szakosztályának tagjai, hanem az egész országból gyógyszerészek, asszisztensek, más pályán működők, az elhunytak családtagjai, és más életrajzkutatók vették fel a kapcsolatot a Bizottsággal, illetve annak elnökével.

Az 1978/79-es évben számos gyógyszerteret és szocialista brigádot neveztek el kiváló magyar gyógyszerészekről. A Pantheon Bizottság, az MGYT Gyógyszerésztörténeti Szakosztálya és a Semmelweis Orvostörténeti Múzeum a jövőben is segíti a kutatókat, a gyógyszer-tári központokat, a patikákat és a szocialista brigádokat a névkeresésben.

A Pantheon Bizottságról szóló cikket megismerve a két lektor írásbeli, ill. szóbeli javaslatot tett, egyebek közt arra, hogy indokolt lenne a jegyzékbe felvenni Téri Tibor gyógyszerészt is, aki a Tanácsköztársaság idején játszott vezető szerepet, majd a Szovjetunióba került, ahol koholt vádak alapján 1938-ban börtönbe vetették, majd ott mártír halált halt. Javaslat érkezett arra is, hogy ne csak azok a brigádok ápolják a példamutató gyógyszerészek sírját, amelyek nevüket viselik, hanem azok a gyógyszer-tári dolgozók, KISZ-tagok, egyetemi hallgatók is emlékezzenek meg nagy elődeinkről, koszorúzzák meg sírjukat, idézzék fel életművüket, akik példaképülnek tartják nagyjainkat.

Szeretnénk, ha e részletes beszámolóinkra és a javasolt névjegyzékre az egész gyógyszerész társadalom felfigyelne, sőt, a kívülállók is közölnék észrevételeiket, kiegészítéseiket a Magyar Gyógyszerészeti Társasággal, a Gyógyszerésztörténeti Szakosztállyal vagy a „Gyógyszerészet” szerkesztőségével, mert e mozgalmat a Társaság és lapunk is országos jelentőségű ügynek tekinti.

IRODALOM

1. Dr. Hegedüs Lajos: A Magyar Gyógyszerészet Pantheonjának története. Gyógyszerészet, Budapest 22 (6), 221 (1978). — 2. Jegyzőkönyv a Pantheon Bizottság 1978. április 7-i üléséről. — 3. Dr. Szász Tihamér: Gyógyszerészi Almanach az 1942. évről. Budapest, 623–635 (1942) — 4. Dr. Szász Tihamér: Gyógyszerészi Szemle, Budapest, 7 (88), 372 (1942). — 5. Jegyzőkönyv a Pantheon Bizottság 1978. május 12-i üléséről. — 6. Jegyzőkönyv a Pantheon Bizottság 1979. november 23-i üléséről. — 7. Dr. Táplányi Endre: Levél a Szerkesztőhöz. Gyógyszerészet, Budapest 23 (2), 70 (1979). — 8. L. M.: A patikák elnevezése. Gyógyszerészet, Budapest 23 (11), 433 (1979).

Д-р Л. Хегедюш, Л. Сמודич: *Отчет о деятельности вновь организованной Пантеонной Комиссии венгерской фармации*

Авторы отчитываются об обстоятельствах организации и проведенной до сих пор деятельности новой Пантеонной Комиссии. Излагают выдвинутые и принятые предложения, и также мнения, которые выдвигают новые идеи. Отвечают на письменные выступления. Приводят список знаменитых венгерских фармацевтов составленный Комиссией.

Dr. L. Hegedüs and L. Szmodits: *Report on the re-established Pantheon Committee of Hungarian Pharmacy*

The particulars of establishing of the Pantheon Committee is recalled. The adopted proposals and new suggestions are reviewed, questions related to the item are answered and a list of famous Hungarian Pharmacists, compiled by the Committee is presented.

Dr. L. Hegedüs, L. Szmodits: *Bericht über die Tätigkeit der sich neukonstituierten PANTHEON-Kommission der ungarischen Pharmazie*

Vorfasser berichten über die Konstitutions-Verhältnisse der neuen PANTHEON Kommission und über ihre bisherige Tätigkeit.

Sie berichten über die vorgetragenen und akzeptierten Anträge sowie auch über die Ansichten, die neuere Ideen angeregt haben. Sie beantworten die schriftlichen Beiträge und geben die durch die Kommission präsentierte Liste der namhaften ungarischen Pharmazeuten bekannt.

* *Resumo en Esperanto* :

D-ro L. Hegedüs kaj L. Szmodits: *Raporto pri la agado de la denove fondiĝinta Hungara Farmakologia Pantheon-Komisiono*

La aŭtoroj raportas pri la cirkonstancoj de fondiĝo de la nova Pantheon-Komisiono, kaj pri ĝia ĝisnuna agado. Ili konigas la akceptitajn proponojn kaj opiniojn, kiuj lanĉis pli novajn ideojn. Ili respondas al la skribaj alparoloj kaj publikigas la liston de famaj hungaraj farmaciistoj, prezentitan fare de la Komisiono.

(*Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Budapest I., Apród u. 1—3. — 1013*

és a Fővárosi Tanács Gyógyszertári Központja, 822-es gyógyszertár VIII., Auróra u. 22—28. — 1084)

Érkezett: 1980. VII. 1.

ALGÁKÉ A JÖVŐ A TÁPLÁLKOZÁSBAN

Ern. Akt. : ÖAZ, 31 (18), 334 (1980).

Mintegy 455 millió ember éhezik világszerte. A lakosság száma egyre növekszik, élelmiszer mind kevesebb lesz. Nemesak óhaj, hanem sürgető szükség új élelmiszerforrások feltárása. Ebben a tekintetben az algák állnak az érdeklődés középpontjában. Ezeknek az alacsonyrendű növényeknek eddig mintegy 25 000 fajtáját tárta fel a tudomány. Úgy tűnik, ezek fogják adni a jövő élelmiszerét, amit világszerte végzett tudományos vizsgálatok csak megerősítenek. Közben ne felejtjük, hogy Japánban algából készített ételek konyhai különlegességszámba mennek. Ott az élelmiszerek rangsorában a negyedik helyen állnak, kultúrákban tenyésztik az algákat és begyűjtésükkel 80 000 ember foglalkozik. Már az aztékok is évszázadokon át táplálkoztak algákkal, amint azt Fernando Cortez, Mexikó spanyol meghódítója feljegyezte. A középfrikai Csád-tó körül lakó néger törzsek asszonyai is nagy tömegekben halásszák az algákat, megszártják azokat és fűszerezve sűrű mártás alakjában kedvence ételükként becsülik. Ezek az alacsonyrendű növények nagy töménységű fehérjeforrások; összetételük közeli rokonságban van az állati fehérjékkel. Mintegy 70% proteint, 8% zsíradékot és 18% szénhidrátot tartalmaznak. Megtalálható bennük csaknem valamennyi vitamin — többek között a meglehetősen ritka biotin vagy H-vitamin —, amely a bőrre és a nyomelemekre bír jelentőséggel. Sejtsejtesük folytán alig tartalmaznak cellulózt, miáltal könnyen emészthetők. Főleg a sós vizekben tenyésző kék alga nagy értékű proteinforrás. 2—3 tízedmilliméter hosszú és 5—10 ezredmilliméter átmérőjű többsejtű csavarodott fonálkából áll. A mexikói Texcoco tó környékén természetük és megszártva finom porrá őrlik. Az enyhén sós ízű liszt a tengeri állatok ízére emlékeztet. Tehát Mexikóban, ha kisebb mértékben is, mint Japánban, a kék alga már szerepel a népelemlésben. Az USA-ban, Indiában, Tajvanon, Thaiföldön, valamint az NSZK-ban és Ausztriában kutatók serege foglalkozik az algák emberi táplálékul történő felhasználásának kérdésével. Izraelel viszont az a jelentés érkezik, hogy ott az algát mint proteinben rendkívül

gazdag állati takarmányt becsülik. A halfaj technológiai intézetben kidolgoztak egy eljárást, amely a szennyvíztisztítást összeköti az algatenyésztéssel. A lakótelepek és a nem vegyipari gyárak szennyvizében élő mikroalgák minden 36 órában megkettőzik súlyukat. Proteintartalmuk eléri az 50%-ot. A szennyvizet sekélyvízű tavakba vezetik és a vizet könnyű mozgásba hozták, az oxigénellátás javítására. Napfény és oxigén hatására a mikroalgák a szennyvízben levő minden baktériumot és szerves anyagot feloldanak, hogy azokat saját szaporodásukhoz felhasználják. Sötétzöld folyadék keletkezik, amelyből az algákat kiszűrik, szárítják és kis golyókká alakítva állati takarmány gyanánt használják. Lényegesen olcsóbb, mint a hagyományos haliszit vagy szójaliszit. Az eljárással nemcsak takarmányt nyernek, hanem megtisztított vizet is, amit az ültetvények öntözésére használnak fel (184).

R. E.

KONYHASÓSZEGÉNY ÉTREND

A. F. K. : ÖAZ, 31 (18), 335 (1980).

Nátriumban szegény étrendre utalt betegek számára különféle konyhasót pótló anyagokat hoznak javaslatba, hogy ételeiket ízesebbé tegyék. Ellentétben a cukorpótlókkal, a konyhasó esetében azt megközelítőleg sem helyettesítheti egyetlen ilyen pótszer sem. A velük készült ételek íze többnyire kesernyés vagy lúgos-szappanos, legjobb esetben glutamát ízű. Ezen felül a konyhasó helyettesítésére használt anyagok nem is teljesen ártalmatlanok. Alapanyaguk a káliumklorid ugyanolyan ozmotikus hatású, mint a nátriumsó, és az elektrolit-háztartást csak annyiban tehermentesíti, hogy nagyobb az atomsúlya. A legjobb megoldás tehát — ameddig jobb nem akad — a mérsékelt sófogyasztás. Ez a végkövetkeztetés alakult ki az osztrák Klinikai Diétetika 3. tudományos konferenciáján elhangzott vita és referátumok során. Egészséges személyeknek is javasolják a konyhasófogyasztás mérséklését. A fejlett ipari államokban az átlagos sófogyasztás messze túlhaladja az élettanilag szükséges minimumot (186).

R. E.